

Югозападен университет „Неофит Рилски”

Благоевград

Философски факултет

Катедра „Философски и политически науки“

специалност: Политология

МИРОСЛАВ КИРИЛОВ ТЕРЗИЙСКИ

**„ДИГИТАЛНИ ТЕХНОЛОГИИ И
ПОЛИТИЧЕСКИ ЕЛИТ“**

АВТОРЕФЕРАТ

на дисертационния труд за придобиване на образователна
и научна степен „ДОКТОР“

Област на висше образование:

3. Социални, стопански и правни науки

Професионално направление

3.3. Политически науки

Научна специалност „Политология”

Научен ръководител: Доц. д-р Петя Пачкова

Благоевград, 2018 г.

Дисертационният труд е обсъден и насочен за защита пред научно жури от катедра „Философски и политически науки“ към Философския факултет на ЮЗУ „Неофит Рилски“ - Благоевград на 18 юни 2018 г., протокол № 17.

Дисертационният труд се състои от увод, три глави, заключение, бележки и използвани източници, приложение. Общият обем на дисертацията е 257 страници, от които 227 са основен текст и 30 страници приложение. В дисертационния труд са включени 9 таблици и 11 диаграми.

Библиографията съдържа 262 източника - хартиен и електронен вариант: 210 заглавия на латиница (основно на английски и немски език), 52 заглавия на кирилица (на български и руски език). Освен това са използвани множество сайтове, включително Фейсбук, Туитър, YouTube и др., от които са цитирани 60 туита и 20 публикации във Фейсбук.

Публичната защита ще се състои на 27.09.2018 г. от 14.00 ч. в зала 412 на първи корпус на ЮЗУ „Неофит Рилски“.

Съдържание:

1.	Обща характеристика на дисертационния труд	4
1.1.	Актуалност на темата на изследване	4
1.2.	Предмет, обект и основна хипотеза на изследването	7
1.3.	Цели и задачи на изследването	8
1.4.	Методи на изследването	9
1.5.	Практическо значение на дисертационния труд	9
1.6.	Структура на изложението	10
2.	Съдържание на дисертационния труд	11
	Приноси на дисертационния труд	51
	Научни публикации по темата на дисертационния труд	52

1. Обща характеристика на дисертационния труд

1.1. Актуалност на темата на изследване

Неоспорим факт е, че през последните години дигиталните технологии са един от най-популярните и най-бързо развиващите се сектори.

Към края на 60-те години на 20 век става ясно, че преходът от телефонни мрежи, базирани на аналогова технология, до тези, базирани на дигитална технология, е неизбежен и ще бъде завършен в рамките на няколко десетилетия. В много страни това вече е факт.

В огромния си стремеж към удобство и икономически растеж, за твърде кратко време, човечеството развива опасна зависимост от дигиталните технологии. За по-малко от две десетилетия тези технологии са вече навсякъде около нас. Трудно е да си представим живота на съвременния човек без тях. Ежедневието ни все повече и повече става изключително зависимо от тяхното използване. Светът вече е много по-различно място от това, което е бил преди 5 или 10 години и това се дължи и на зашеметяващо бързото развитие на дигиталните технологии.

Повсеместното навлизане на тези технологии довежда до безпрецедентна и радикална промяна в комуникацията. Някои автори дори я наричат „революционна“. Ние живеем в свят на сериозни промени и трябва да бъдем подготвени да приемем и се справим адекватно с техните предизвикателства.

Огромен е информационният потенциал и възможности за отразяване на проблемите на социалните отношения чрез дигиталните технологии. Благодарение на

тях обществото навреме, бързо и коректно може да бъде информирано по различни въпроси от ежедневието, както и да получи важна информация от различни институции, политически партии и отделни представители на политическия елит. Заедно с това обаче, обществото може целенасочено или несъзнателно да бъде дезинформирано. Това е един от най-големите проблеми днес. Съществува битка на „пропаганди“ от различни източници. Голямо е объркването сред хората по отношение на това какво се случва, кой и как използва наличната информация и по какъв начин се събира тя.

Това поражда сложни етични въпроси, с които хората трябва да се справят. Изисква формирането на култура на използване на дигиталните технологии и отговорно отношение към поведението в дигиталното пространство на всеки, включително и на представителите на политическия елит.

Развитието на дигиталните технологии и дигиталното предприемачество има последици в социален, политически, икономически и философски смисъл и за това е важно как ще бъдат използвани от елита и неелита.

В тази връзка е много важно днешният човек да бъде достатъчно дигитално грамотен, за да може да се справя с така наречената революционна промяна, защото в тази нова - дигитална ера все още може да се говори и за дигитална неграмотност. Това е проблем, който може да бъде решен възможно най-бързо с активната роля, както на обикновените граждани, така и на политическия елит.

Иновативността и информацията са основни ценности. Онези, които владеят информацията, владеят не

само настоящето, но и бъдещето. Затова образованието трябва да бъде мостът между хората и технологиите, който да помага да се извлече от информацията знание, насочено към развитие и просперитет, както на отделната личност, така и на цялото общество. Образоването за характера на дигиталните технологии, за тяхната роля и влияние би минимизирало възможностите за компрометиране, дезинформиране и престъпления във и чрез дигиталното пространство, дори при наличието на субекти, които са заинтересовани от това. Ролята на политическия елит за оптимизиране на дигиталните технологии, за адекватното им регулиране, за използването им в полза на обществото и недопускане на негативни влияния и злоупотреба е изключително значима. Поведението на политическия елит е резултат от влиянието на комплекс от фактори: интересите на управляващите обществото прослойки, интересите на масите, стратегическите виждания на елита за бъдещето на обществото като цяло, влиянието на външни фактори.

Казаното до тук е основателна причина да избера тема за взаимодействието на дигиталните технологии и политическия елит, за начините и посоката на използването им от този елит. Доказателство е за актуалността и значимостта на избория за изследване проблем.

Политическата теория и практика днес поставят и решават разнообразни проблеми, свързани с използването, оптимизирането и регулирането на дигиталните технологии. Тези проблеми обхващат целия спектър на обществения живот, включително политическата действителност. От една страна е важно проучването и констатациите относно

ролята на дигиталните технологии. От друга страна е важен въпросът за механизмите, чрез които може да се стимулира адекватно участие в дигиталното пространство. Става дума за регулиране на коректното поведение на технологичните гиганти, елити и правителства, а също така и на представителите на масите, на обикновените хора. Винаги трябва да се има предвид, че е много трудно да се изработят общочовешки норми в това отношение, тъй като моралът има социално-групов характер.

Съобразно тези проблемни полета са изведени обектът, предметът, целта, задачите и научната хипотеза, като основни елементи от методологията на научното проучване. Приема се, че едно такова изследване ще допринесе за подобряване на качеството и ефективността на използването на дигиталните технологии, ще подпомогне процеса на търсенето и намирането на адекватни решения, позволяващи намаляване на дигиталните предизвикателства пред политическия елит.

1.2. Предмет, обект и основна хипотеза на изследването

Обект на настоящия дисертационен труд са дигиталните технологии като феномен на съвременното общество и поведението на политическия елит в различни страни.

Предмет на изследване е отношението и измененията в позициите на представители на политическия елит към прилагането на дигитални технологии в протичането и регулирането на значими за съвременното общество процеси и събития.

Основната хипотеза е, че политическият елит осъзнава ролята на дигиталните технологии, развива

уменията си за използването им в процеса на постигане на политическите си цели и управление на обществото. Дигиталните технологии съдействат за обогатяване на комуникацията между елита и масите. Поведението на българския политически елит по отношение на взаимодействието му с дигиталните технологии не се отличава съществено от това на други политически елити. Ако има различия, то те се отнасят до по-несъществени аспекти на проблема.

1.3. Цели и задачи на изследването

Основната цел на дисертационното изследване е да се проучи и установи ролята на дигиталните технологии през погледа на политическия елит, в неговото реално политическо поведение.

За практическата реализация на дефинираната цел в дисертацията са поставени следните **задачи**:

1. Да се изведат изходните теоретични постановки на изследването и направи анализ на основни аспекти на темата за дигиталните технологии като феномен на съвременното общество.
2. Да се проучат механизмите, интензивността и умението за използване на тези технологии от политическия елит, както и изразените му позиции по актуални и значими събития в дигиталното пространство.
3. Да се направи контент-аналитично изследване на дигиталното присъствие на представители на българския политически елит.
4. Да се формулират препоръки и изводи за оптимизиране на използването на дигиталните технологии от политическия елит в полза на общественото развитие.

1.4. Методи на изследването:

1. Теоретичен анализ и синтез на литературни и интернет източници по изследвания в дисертационния труд проблем.
2. Контент-аналитично изследване на съществуването и поддържането на уебсайтове, страници и профили в социални мрежи на представители на политическия елит.
3. Сравнителен анализ на използването на дигиталните технологии от страна на българския и чужди политически елити.
4. Индивидуална пряка анкета.

1.5. Практическо значение на дисертационния труд

Дисертационният труд дава възможност на специалисти и неспециалисти да се ориентират в сложния политически процес, при който дигиталните технологии заемат все по-значимо място. Може да послужи за разбиране на отношението, изразено чрез дигиталните технологии, на представители на политическия елит от различни държави по различни значими и актуални за обществото събития. Направеното за първи път контент-аналитично изследване, относно „присъствието“, или липсата на такова, в дигиталното пространство на 261 представители на българския политически елит (от 44-то Народно събрание и Министерски съвет – към юни 2018 г.) може да послужи за бъдещи анализи.

1.6. Структура на изложението

Поддържаната теза, поставената основна цел, формулираните задачи, актуалните и значими за

обществото събития, разглеждани в дисертационния труд предполагат следната структура на изложението:

УВОД

ГЛАВА ПЪРВА – ПОЛИТИЧЕСКИЯТ ЕЛИТ КАТО ЕЛЕМЕНТ НА ЕДИННИЯ УПРАВЛЯВАЩ ЕЛИТ

1. Категорията „политически елит“
2. Политическият елит в условията на глобалното информационно общество
3. Политическият дискурс и дигиталното пространство

ГЛАВА ВТОРА – ДИГИТАЛНИТЕ ТЕХНОЛОГИИ В КОНТЕКСТА НА ДНЕСНИЯ ДЕН

1. Дигитални технологии
2. Дигитална ера
3. Дигитално пространство и киберпространство
4. Дигитална следа
5. Киберсигурност
6. Концепцията за дигитално гражданство
7. Дигитално поколение
8. Дигитален политик

ГЛАВА ТРЕТА – ДИГИТАЛНИТЕ ТЕХНОЛОГИИ КАТО ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВО ПРЕД ПОЛИТИЧЕСКИЯ ЕЛИТ ДНЕС

1. Дигиталното разделение и политическият елит
2. Политическият елит в дигиталното пространство и бежанската криза
3. Политическият елит и дигиталните технологии по време на предизборни кампании
 - 3.1. Политическият елит и кандидатпрезидентската кампания в САЩ през 2016 г.
 - 3.2. Българският политически елит по време на кандидатпрезидентската кампания през 2016 г.
 - 3.3. Кандидатпрезидентската кампания във Франция

през 2017 г.

4. Политическият елит и скандалът „Кеймбридж Аналитика“ и „Фейсбук“
5. Дигиталното поведение на политическия елит относно ракетните удари в Сирия през април 2018 г.
5. Позициите на политическия елит по отношение използването на дигиталните технологии и тяхното оптимизиране
7. Политическият елит и киберсигурността
8. Присъствие на българския политически елит в дигиталното пространство - контент-аналитично изследване

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Бележки и използвани източници

Приложение

2. Съдържание на дисертационния труд

Глава първа „Политическият елит като елемент на единния управляващ елит“ включва три параграфа, в които се разглежда проблемът за същността и основните характеристики на политическия елит, поведението му в условията на глобалното информационно общество.

Най-напред се проследяват схващанията на различни автори относно категорията „политически елит“. В социологията и политологията това е централна категория и обект на интензивен дебат.

Политическият елит е обект на проучване, имащ своя класификация, основни черти, специфични особености, множество функции. Matias López¹ посочва, че

¹ Вж. López, M. (2013). Elite theory.- Sociopedia.isa DOI: 10.1177/20568460131112

политическите елити вероятно съставляват най-изследвания сектор от елита и често в литературата се намира терминът „елит“, използван като синоним за „политически елит“.

Разработването на тази категория е много интензивно не само заради реалната значимост на тази прослойка от хора, но и като желание за заместване на другата категория „класа“, която е нелицеприятна за управляващия елит.

Основна закономерност на функционирането и влиянието на политическия елит е свързана с взаимозависимостта на този елит с другите елементи на единния управляващ елит – икономически, военен, интелектуален, журналистически. Значителна е зависимостта му от икономическия елит. Последният в най-голяма степен предопределя насоката и конкретиката на вземаните от политическия елит решения. Не бива обаче да се омаловажава влиянието на другите елити върху политическия елит, както и влиянието върху неговите решения на масите.

Във всяко общество политическият елит взема ключови решения, планира, организира и осъществява контрол върху тяхното изпълнение, посредством различни механизми и бюрократичния апарат. Реализирането на управленските функции на политическия елит изисква съответни знания, професионализъм и управленски опит. Необходимите знания и умения на елита са от различен характер. Свързани са с познание на същността и развитието на различните обществени сфери, с психологията и поведението на човека. В съвременния свят все по-важни стават познанията и уменията на представителите на елита

да използват в управленската си дейност дигиталните технологии – като източник за информация и средство за управление.

Навлизането на дигиталните технологии в ежедневието на гражданите променя политическите партии. Те са онези субекти, които свързват управляващите и управляваните. Политическата комуникация в съвременните демокрации се осъществява чрез политическите партии и до голяма степен идва от тях. Тази комуникация се реализира по различен начин и чрез различни средства, сред които все по-голямо място заемат новите технологии.

Дигиталните технологии „...водят до изменения в основния институционален субект на модерната политика – политическите партии, тяхната организация, взаимоотношения с партийната членска маса, отношенията с другите партии, мястото и ролята на партийните елити, привличането на нови симпатизанти, политическата реклама, пропагандирането на идеи, цели и пр.“².

Политическите партии, както в силно демократични, така и в твърде авторитарни режими се нуждаят от комуникация и информация. В този контекст много аспекти на политиката са свързани с дигиталните технологии и най-вече с интернет.

В днешния бързо глобализиращ се свят комуникативните възможности на политическите партии и елит се основават на бързото развитие на дигиталните технологии. Все по-често в публикациите на много

² Вж. Проданов, Хр. (2012). Дигиталната политика. (стр.2)

изследователи на този процес се появява и използва понятието „информационна власт“. В този смисъл умението на политическия елит да реализира на практика тази власт е от изключителна важност за оказване на въздействие върху личността и социалното съзнание, върху поведението на хората, както и за налагане на своите виждания и решения по ключови въпроси.

Автори, които изследват проблема за политическите елити в съвременния свят подчертават недвусмислено в свои публикации, че новите канали за комуникация, като например социалните мрежи, успешно конкурират традиционните СМИ (средства за масова информация), организирайки реално и виртуално пространство, в съответствие с правилата на Мрежата. Вниманието се насочва към ролята на социалните мрежи в процеса на формиране на собствена информационна субкултура, допринасяща за появата, както на нови възможности, така и на информационни заплахи за политическите елити.

Животът на политическия елит в днешно време се усложнява значимо поради възможностите, които придобива неелита за получаване на повече информация, чрез използването на дигитални технологии. Това е по-валидно за демократичните политически режими, но все повече е налице и при недемократични политически режими.

В същото време политическият елит не престава да се опитва да контролира дигиталните технологии с различни политически инструменти, в зависимост от вида на политическия режим. При авторитарните режими

възможностите за контролиране са по-големи, а при демократичните режими по-малки.

В глава втора „Дигиталните технологии в контекста на днешния ден“ се представят определения и концепции на изследователи от различни области относно термините: „дигитален“, „дигитални технологии“, „дигитална ера“, „дигитално пространство“, „киберпространство“, „дигитална следа“, „киберсигурност“, „дигитално гражданство“, „дигитално поколение“ и „дигитален политик“.

В процеса на проучване и анализиране на значителен брой литературни източници прави впечатление, че отделните автори акцентират върху един или друг аспект при изясняване на същността на понятията „дигитален“ и „дигитални технологии“. По отношение определянето на термина „дигитални технологии“ констатациите са, че почти във всички определения ключовите думи са: бинарен, компютър, интернет, социални медии, софтуер, устройства.

Направеното изследване на схващанията на различни автори ми дава основание да обобщя, че *дигиталната ера* е ерата на днешния дигитализиран свят, който обхваща всички аспекти на живота, в който социалните, икономическите и политическите дейности и процеси се ръководят от прилагането на дигитални технологии. Това е ерата, в която дигиталните технологии играят важна роля при оформяне и регулиране на поведение, изпълнение, стандарти и т.н. на общества, общности, организации и индивиди.

Терминът „дигитално пространство“ в литературата се свързва с всичко онова, „което се показва на екрана на

дигитално устройство (например лаптопи, компютри, планшети или смартфони)³. Това е пространството, което подобрява комуникацията между информацията и потребителя, позволява на множество потребители колективно да влияят и разширяват пространството, което виждат, на политиките дава възможност да влияят върху оформянето на общественото мнение.

В наши дни все по-широко разпространение придобива употребата на термина „киберпространство“. Той се разглежда в академична и популярна литература от определена гледна точка. Анализът на литературата показва, че под този термин най-вече се разбира използването на компютърни мрежи.

Специалисти в областта на информационните технологии, а също така и в други области на човешкото познание не посочват разлика между дигитално пространство и киберпространство. По-голяма част от тях поставят знак на равенство между двете понятия, т.е. използват ги като синоними и успешно аргументират това свое схващане.

Стотици са *дигиталните следи*, които всеки ден се създават и остават. Подобно на физическите следи, някои от тези следи са видими - други невидими, някои са съзнателно създадени – други несъзнателно. Дигиталната следа (наричана още дигитален отпечатък) са данните, които остават, когато се използва дигитална услуга, или когато

³ Вж. Di Cesare, D., D. Harwood, J. Rowsell (2015). It Is Real Colouring?: Mapping Children's Im/Material Thinking in a Digital World In: Handbook of Research on the Societal Impact of Digital Media In: Handbook of Research on Human Development in the Digital Age. IGI Global. (стр.93).

някой публикува информация в дигитален форум, като например различните социални мрежи.

Днес проблемът за безопасността при използване на дигитални технологии значително се задълбочава. Все по-често на различни световни форуми се обсъжда въпросът за *киберсигурността*.

На основа на проучената литература се налага изводът, че терминът „киберсигурност“ се използва широко и неговите дефиниции са силно променливи, контекстно обвързани, често субективни. Няма единно определение. Сравнително кратко и приемливо е определението за „киберсигурност“ представено от L. Mohammed и K. Munir: „Системата от технологии, процеси и практики, предназначени да защитават мрежи, компютри, програми и данни от атаки, повреда или неоторизиран достъп”⁴. Киберсигурността е процес, при който се използват технологии и персонал за защита на дигиталните активи.

Значение за дисертационното изследване има и концепцията за *дигиталното гражданство*. Тази концепция насочва вниманието към личната отговорност и критичност, както и необходимостта от етично използване на дигиталните технологии преди всичко в полза на обществото. В този ред на мисли от изясняване се нуждаят понятията „дигитално гражданство“ и „дигитално поколение“.

Karen Mossberger, Caroline J. Tolbert и Ramona S. McNeal определят дигиталното гражданство „като възможност да се

⁴ Вж. Mohammed, L., K. Munir (2015). Security Challenges for Cloud Computing Development Framework in Saudi Arabia In: Handbook of Research on Security Considerations in Cloud Computing. IGI Global. (стр. 300).

участва онлайн в обществено значими дейности”. Според тях “дигитални граждани са тези, които използват технологията често, за да получат политическа информация, за да изпълнят своя граждански дълг, както и тези, които използват технологията в работа за икономическа печалба” (2008: 1).

Кратко и в същото време ясно е определението за „*дигитално поколение*“ дадено от Jennifer Way⁵. Според нея това е поколението на хората, които са израснали с лесен достъп до дигитални технологии и у които по-лесно се формират умения за работа с тях.

Дигиталното поколение предпочита дигиталните източници на информация, тъй като те са белег, както на нашето настояще, така и на бъдещето. В тази връзка доброто опознаване и разбиране на света на това поколение, изисква от обществото и най-вече от политиците да предприемат онези действия, чрез които да се направи възможно предпазването му от опасностите, които се крият при безразборното, хаотично и рисково използване на дигиталните технологии.

Дигиталният политик е този, който използва дигиталните технологии в работата си като политик. Това е модерният политик, използващ активно дигитални технологии в стремежа си да бъде успешен. Практиката показва, че дигитални политици са и тези, които манипулират, поставят своите интереси на първо място, всяват омраза и ползват тролове, и тези, които не го правят.

⁵ Вж. Way, J. (2009). Emerging E-Pedagogy in Australian Primary Schools In: Handbook of Research on New Media Literacy at the K-12 Level: Issues and Challenges. IGI Global. (с. 606).

Глава трета „Дигиталните технологии като предизвикателство пред политическия елит днес“ включва 8 параграфа. В 7 от тях се разглеждат актуални, значими, динамични процеси и действия, в които ролята на дигиталните технологии е съществена. В осмия параграф са отразени резултатите от контент-аналитичното изследване на присъствието на представители на българския политически елит в дигиталното пространство.

Дигиталните технологии имат огромен информационен потенциал и възможности за отразяване на проблемите, свързани със социалните отношения. Тяхното използване по света е неравномерно. В този контекст вниманието се насочва към **дигиталното разделение** – факт, който все още се наблюдава днес. Дигиталното разделение е „пропастта“ между тези, които имат достъп до дигитални технологии и тези, които нямат.

Ръстът на дигиталното разделение, който се свързва преди всичко с технологичното изоставане на отделни слоеве на обществото в сравнение с други слоеве, както и на едни държави спрямо други, влияе на процеса на включването, на участието на гражданите в политическия процес.

Steven E. Fitch⁶ посочва, че терминът „дигитално разделение“ става много популярен в края на 90-те години на миналия век сред конкретни групи от хора, като например учени, организации за равни права, политици и застъпнически групи. Той подчертава, че първоначално ключов проблем за достъпа до интернет е разумната цена.

⁶ Fitch, Steven E. (2006). Digital Divide: An Equation Needing a Solution.

Тя е тази, която е причина за дигиталното разделение по отношение на достъпа до интернет.

Социалното навлизане на интернет и технологичният напредък се определят като основна причина за дигиталното разделение, а не толкова и не само разумната цена на достъпа до интернет. Много хора могат да получат безплатен интернет достъп в местните интернет кафета, на работното си място, училище, библиотеки и т.н. Общо казано разделението не е задължително да се определя само от достъпа до интернет, а зависи много от начина на живот, от социалната среда.

Важни фактори, предполагащи възникването на дигитално разделение са: уменията за ползване на дигитални технологии; ресурси и грамотност; обучение; начин на живот.

Днес в развитите страни дискутираната тема е не за достъпната цена на интернет, а неговото качество. Показателни са думите на Председателя на Европейската комисия Жан-Клод Юнкер от 14.09.2016 година пред Европейския парламент: „...ЕК предлага до 2025 г. навсякъде в ЕС да има покритие на мобилна мрежа от пето поколение...Така че днес предлагаме да оборудваме всяко европейско селище и всеки град с безплатен безжичен достъп до интернет около основните центрове на обществения живот до 2020 г.”. Подчертава се, че целта на Брюксел е да осигури безплатен безжичен интернет във всеки голям град на държавите членки, тъй като всеки има право да се възползва от правото на свързаност, независимо „къде живее или колко печели“.

Конфликтите в Близкия и Средния изток, в Африка, включително военните действия и терористичните актове предприемани от ДАЕШ (Ислямска държава), провокират огромни потоци от хора да напуснат родните си места и се насочат към Европа.

В дисертационния труд се проучват и анализират позициите на различни представители на политическия елит, изразени в дигиталното пространство по отношение на **бежанската криза**.

Част от тях защитават позицията, че политиката спрямо бежанците трябва да отговаря на европейските ценности, да е пример за хуманност и т.н. А друга част са представители на ксенофобски и националистически настроения и политики и имат съвсем различни послания.

България е една от страните пряко засегната от бежанската вълна, затова българските политици присъстват в дигиталното пространство по темата (сред тях по-активни са Бойко Борисов, Ангел Джамбазки, Таско Ерменков, Михаил Миков, Красимир Каракачанов). По-активно се дискутира въпросът за разграничаване на бежанци от икономически имигранти, както и различни проблеми, свързани с охраната на държавната граница. Изразяват се и позиции по отношение на това кой и как има право да залавя нелегално преминаващите я.

Част от европейските политици се опасяват, че наред с икономическите имигранти, с бежанците в Европа навлизат и известен брой радикално настроени хора и потенциални терористи (сред тях са премиерът на Унгария Виктор Орбан, Евродепутатът от ЕНП Моника Холмайер). За президента на Франция Франсоа Оланд терористи са и

трафикантите. Канцлерката Ангела Меркел е загрижена за разпространението на расистки и ксенофобски послания в социалните мрежи. Борис Джонсън отправя критики към нея по отношение на водената от Германия политика за „отворени врати“.

Британският политик Jeremy Corbyn (Лейбъристка партия) на потвърдената си страница във Фейсбук изразява позиция, че случващото се е потресаващо. За него: „Това не е мигрантска криза, това е човешка криза, която не трябва да се превърща в криза на нашата хуманност...Нека използваме тази възможност, за да превърнем общата ни хуманност в сърцето на всичко, което правим в нашата политика“.

На потвърдената си международна страница във Фейсбук гръцкият премиер Алексис заявява: „Никоя страна поотделно не може да спре потоците хора - ние се нуждаем от единен подход. Отговор, който се съсредоточава върху сътрудничеството със и съдействието на съседните на Сирия страни, които понасят огромна тежест от милиони бежанци. Трябва да работим върху надеждна програма за презаселване в Европа и други страни“.

От направеното контент-аналитично изследване на споделени мнения от различни представители на политическия елит във Фейсбук, Туитър, блогове, уеб-сайтове се вижда, че се демонстрира противоречиво поведение по отношение на бежанския проблем. Налага се мнението, че борбата с трафика на хора към Европа трябва да се засили, да се преследват и наказват трафикантите и в същото време се отправя апел да се помогне на бежанците. Част от представителите на политическия елит изразяват

опасенията си от навлизането на терористи и нелегални икономически имигранти в Европейския съюз.

Значимостта на дигиталните технологии по-време на **предизборни кампании** нараства с бързи темпове. Постепенно те стават един от инструментите на политическия елит за масово въздействие и оформяне на политическата ориентация и нагласи на избирателите.

Във връзка с кандидатпрезидентските кампании – един от първите случаи, в които интернет е използван активно е от времето на кампанията за президент на САЩ през 2000 г.

„Интернет ни предоставя нова и вълнуваща възможност да общуваме директно с гласоподавателите“ подчертава Джон Маккейн.

Покрай цялата еуфория около възможностите на интернет - потребителите му, включително представители на политическия елит, са застрашени от съществена опасност, която се крие из дебрите на Мрежата. Тя съществува и се разраства с огромни темпове и до наши дни. Фалшиви новини, негативни изказвания, статии, имейли, тролове, ботове и т.н. намират своето място в Глобалната мрежа.

Фалшивата новина е особено опасна, когато се използва по време на предизборни кампании, тъй като обърква избирателя, манипулира го, пречи за формиране на реалната му представа за конкретната политическа партия и политик.

К. Mossberger, С. J. Tolbert и R. S. McNeal посочват, че през 2004 г. „уеб сайтовете са централен инструмент в президентските кампании, което се доказва от Джон Кери,

чрез непрестанното насърчаване на гласоподавателите да посетят неговия уеб сайт⁷, относно информация, свързана с предложенията за конкретни политики.

Според редица изследователи, сред които А. Tumasjan, Т. О. Sprenger, Р. G. Sandner, I. M. Welpе⁸, президентската кампания на Барак Обама през 2008 г. установява Туитър, Фейсбук, MySpace и др. социални медии като неразделна част от инструментариума на политическата кампания. За С. В. Williams и G. J. Gulati⁹ и М. Cornfield¹⁰ Барак Обама дължи до голяма степен своята победа на онлайн стратегията си, която поставя рекорди в сферата на даренията и масовата мобилизация.

Президентските избори от 2016 г. са още едно доказателство за огромната роля и значимост, която политическите партии, политиците и техните екипи отдават на дигиталните технологии не само в САЩ, но и у нас. И в двете страни кандидатпрезидентските двойки, както и екипите им използват, според възможностите, предимствата на интернет в кампаниите си.

По време на **кандидатпрезидентската кампания в САЩ през 2016 г.** Хилари Клинтън и Доналд Тръмп със своите милиони последователи в Туитър превръщат микроблога в платформа за масова комуникация и в основен техен онлайн информационен канал.

⁷ Вж. Mossberger, K., C. J. Tolbert, R. S. McNeal (2008). Digital Citizenship The Internet, Society, and Participation. (стр.51)

⁸ Вж. Tumasjan, A., Т. О. Sprenger, Р. G. Sandner, I. M. Welpе (2010). Predicting Elections with Twitter: What 140 Characters Reveal about Political Sentiment. In: ICWSM 10 (1).

⁹Вж. Williams, C. B., Gulati, G. J. (2008). The Political Impact of Facebook: Evidence from the 2006 Midterm Elections and 2008 Nomination Contest.- Politics & Technology Review, March.

¹⁰ Вж. Cornfield, M. (2010). Game-changers: New technology and the 2008 presidential election. In: The year of Obama: How Barack Obama won the White House. Pearson.

В използването на Туитър при Хилари Клинтън се наблюдава професионализация, докато при Доналд Тръмп се разчита повече на използването на по-свободен стил на изразяване.

Първият дебат между Доналд Тръмп и Хилари Клинтън, проведен на 26 септември, провокира огромен отзвук в Туитър и Фейсбук и се превръща в онлайн сензация.

Високата онлайн активност, провокирана от кандидатите, поражда въпроса за използването на ботове.

Може да се обобщи, че кандидатпрезидентската кампания в САЩ през 2016 г. дава значим тласък на използването на Туитър като средство за информация, за популяризиране на политически идеи, за получаване на обратна връзка, за „сверяване на часовника“ с привърженици, избиратели, опоненти. Утвърждава мястото на Туитър сред най-използваните социални мрежи за 2016 г.

Тази кампания недвусмислено показва и голямата роля на личните уебсайтове на кандидатите за президент.

Кандидатпрезидентската кампания се изправя и пред дигиталното предизвикателство – хакерството.

В резултат на направения политологичен анализ може да се обобщи, че в процеса на кандидатпрезидентската кампания активно се използват възможностите на интернет от двамата основни претенденти и техните екипи. Тяхното присъствие в глобалната мрежа провокира вниманието на потребителите на различни уебсайтове и допринася в голяма степен за популяризиране на идеи, дебатирание по актуални проблеми, набиране на средства и др. Заедно с това тази кампания показва необходимостта от внимателно

използване на достиженията на дигиталните технологии – дигиталната следа остава! В един момент можеш да станеш „жертва“ дори и на собствена такава.

По време на **кандидатпрезидентската кампания в България** през 2016 г. микроблогът Туитър не се радва на такава широка популярност, както в САЩ и не се използва особено много от политическия елит. Вероятно българските политиците имат предвид по-ниската използваемост на Туитър от съответните избиратели и затова не залагат толкова на него, колкото американските кандидати за президент. Фейсбук е най-предпочитаната дигитална платформа за агитация и споделяне на мнения – позитивни или критични от българския политически елит.

През първата половина от официалната кандидатпрезидентска кампания по-активни във Фейсбук са Цецка Цачева (чрез страницата на ПП ГЕРБ) и Трайчо Трайков. Постепенно активността и на всички останали кандидати се увеличава.

Първият телевизионен дебат между основните претенденти Цецка Цачева и Румен Радев се превръща в най-коментираната тема във Фейсбук. Коментари са направени, както от граждани, така и от журналисти и представители на политическия елит.

Фейсбук се използва повече като средство за представяне на информация и по-малко за комуникация с избирателите. Липсата на активен диалог лишава кандидатите от уникалния шанс, който им дава социалната мрежа Фейсбук да общуват лично с избирателите и да създават доверителни отношения с тях.

Българският политически елит постепенно започва да използва по-активно социалната мрежа и микроблога Туитър по време на кандидатпрезидентската кампания.

Свое място в отразяването на кампанията в дигиталното пространство има и YouTube. Всички кандидат-президенти освен предизборен клип имат и различен брой други клипове.

От 21 кандидата – 9 (почти половината) имат собствени уеб сайтове, свързани с кампаниите им. За кампанията на трима (от останалите 12) - Цецка Цачева (www.gerb.bg), Красимир Каракачанов и Александър Томов (www.bgsd.eu) се използват партийни уебсайтове. Кампанията на кандидата на „Обединени патриоти“ – Красимир Каракачанов има шанса да се отразява от 3 уебсайта (www.nfsb.bg, www.ataka.bg, www.vvro.bg).

По-време на кандидатпрезидентската кампания във Франция през 2017 г. особено популярна става социалната мрежа Туитър.

Аналогично на другите две кампании и тук се отчитат пикове в обема на използваната политическа тематика в дигиталното пространство, съответстващи на най-важните етапи от изборната кампания т.е. изборните дебати, началото на кампанията и деня на провеждане на изборите.

Е. Ferrara¹¹ пише за направено от него проучване, въз основа, на което достига до извода, че акаунтите, използвани за подкрепа на кандидат-президента Доналд Тръмп, преди изборите в САЩ, са изведени от бездействие

¹¹ Вж. Ferrara, E. (2017). Disinformation and Social Bot Operations in the Run Up to the 2017 French Presidential Election. First Monday, 22(8)

(от ноември 2016 г.), за да се присъединят към дезинформационна кампания MacronLeaks.

Ройтерс съобщава (6-ти май, 2017 г., 12:41- денят преди изборите), че движението на Еманюел Макрон Ep Marche! „е жертва на масивно и координирано хакване тази вечер, което доведе до разпространението на различни вътрешни информационни материали в социалните медии“.

Според наблюдатели френските президентски избори през 2017 г. ще се запомнят с опита на външни сили за намеса в навечерието на гласуването с изтичане на значителни количества хакнати данни. Въпреки случилото се Еманюел Макрон постига значителна победа срещу опонента си Марин льо Пен.

Специално внимание в дисертационното изследване е отделено на разразилия се към края на март 2018 г. **скандал, свързан с компаниите „Кеймбридж Аналитика“ и „Фейсбук“**. По време на разследване за намеса във вота на гражданите, свързан с Референдума за напускане на ЕС във Великобритания, се установява участието на консултантската компания „Кеймбридж Аналитика“ в полза на про-Брекзит кампанията. Кеймбридж Аналитика използва Фейсбук, за да събере лична информация на милиони потребители (около 87) на социалната мрежа. На сайта на Кеймбридж Аналитика в раздела за „политици“ („CA Political“) е публикувано, че „само в Съединените щати сме изиграли основна роля в спечелването на президентските състезания, както и на конгресни и щатски избори“. Компанията е свързана и с кандидатпрезидентската кампания на Доналд Тръмп през 2016 г. Поради тези факти в дисертационния труд са

представени и анализирани мнения по темата, налични в дигиталното пространство, изразени от представители на политическия елит в САЩ, Великобритания и различни държави-членки на Европейския съюз.

След време може да се окаже, че действията на „Кеймбридж Аналитика“ не са повлияли на изборите за излизането на Великобритания от ЕС, както и изборите в САЩ през 2016 г. Самият факт, обаче, че се появи скандалът около „Кеймбридж Аналитика“ вече буди съмнение за опорочаването на Брекзит и избора на Доналд Тръмп за президент.

Сенатор Chuck Grassley (Републиканска партия) подчертава, че „данни се използват в рекламиране и политически кампании в продължение на десетилетия. Количеството и видът на получените данни, обаче претърпява много драматична промяна. Кампании, включително на президентите Буш, Обама и Тръмп, всички използват тези все по-увеличаващи се количества данни, за да се съсредоточат върху микроприцелването и персонализирането над множество социални медийни платформи, и особено Фейсбук“.

Германската евродепутатка Ska Keller (Група на Зелените/Европейски свободен алианс) не скрива притеснението си, че Фейсбук „игнорира дори най-основните правила за защита на данните“. Споделя, че тази социална мрежа вече се превръща в необходима част от нашето ежедневие, но за съжаление това вече не е „приятна опция“.

Еврокомисарката по правосъдие, потребители и равнопоставеност между половете Věra Jourová подчертава,

че скандалът с Фейсбук и Кеймбридж Аналитика подсказва за вероятността защитата на личните данни да окаже значим „ефект върху нашата демокрация и нашите избори“.

Евродепутатът от Испания Esteban González Pons (Група на Европейската народна партия (Християндемократи) подчертава, че „случаят с „Фейсбук“ и „Кеймбридж Аналитика“ е само върхът на айсберга. Светът на дигиталното е дублиране на нашия живот, на който се отдаваме без да вземаме никакви предпазни мерки и почти без да изискваме сигурност“.

Това са част от проучените и отразени в дисертацията мнения на представители на политическия елит по отношение скандала с Кеймбридж Аналитика. Политиците определено са притеснени от начина, по който се използват данните от социалните мрежи и свързани с тях компании. Стремещт им е възможно най-бързо да се получат отговори и намерят решения за прекратяване на тази практика.

Социалната мрежа като платформа не е опасна, а е опасен начинът, по който някой я използва.

За целите на дисертационния труд се проучва и анализира поведението на политическия елит в дигиталното пространство и във връзка с други актуални проблеми, имащи обществено значение, каквито са например: военни действия в едни или други точки на света, както и свързани с тях последици; срещи на високо равнище по различни важни за обществата теми и т.н. В този контекст като примерна ситуация използвам **събитията в Сирия през април 2018 г.**

След ракетни удари срещу обекти на територията на Сирия, „атаката“ се прехвърля в дигиталното пространство,

което се превръща в арена на словесни удари. Заедно с официално предприетите действия, свързани със случилото се, каквото е извънредното заседание на Съвета за сигурност на ООН, както и различни официални инициативи по този повод в отделни държави, специално място намира и отразяването на събитието в дигиталното пространство.

След ракетната атака хора от целия свят „наводняват“ социалните медийни платформи, в които изразяват различни реакции. Хаштагът #Syria бързо набира скорост и става един от често срещаните. Реакциите варират от споделяне на послание за солидарност със сирийците, изразяване на шок и безпокойство от атаката до пълно одобрение и задоволство от нея.

Важно за дисертационното изследване е да се проучи дигиталният отзвук, който получава това събитие сред представители на политическия елит. Техните реакции не закъсняват. При тях се наблюдава вариране в позицията, близко до това, което се забелязва в реакциите на обикновените граждани.

Още в първия си твит американският президент Доналд Тръмп изказва огромното си задоволство от въздушната атака, от изпълнения „перфектно удар“, от „мъдростта и силата на техните изтънчени Армии“, от добрия резултат, от това, че „Мисията е изпълнена!“.

Може да се обобщи, че голяма част от изразеното мнение, на представители на политическия елит в САЩ, е неодобрение на взетото от президента Тръмп решение да осъществи въздушно нападение без одобрението на Конгреса и при това при липса на атака от Сирия към САЩ.

Британски и френски представители на политическия елит също изразяват мнение в дигиталното пространство по повод ракетните удари в Сирия. Част от споделените мнения са в подкрепа на ударите, друга част разкриват възмущение и съмнение, относно истинската причина за участието в атаката и нейната незаконосъобразност, трета част представят тревога от евентуалните последици.

Загриженост и тревога от случващото се в Сирия и възможните последици от това изразява в дигиталното пространство и президентът на Русия.

В официалния профил в Туитър на президента на Сирия - Башар ал-Асад се изразява болка и заклеява „агресията“, отправят се критики към САЩ, Франция и Великобритания.

При изследване на взаимоотношенията между политическия елит и дигиталните технологии е интересен и друг аспект на проблема. Доколко и как политическият елит **използва и може да контролира функционирането на тези технологии, тяхното влияние върху обществения живот и до колко подпомага усъвършенстването им.**

В много страни политическият елит се опитва да контролира използването на социалните мрежи, на информацията и внушенията, които с тяхна помощ се правят. Това се осъществява със законни и незаконни средства, както в демократичните, така и в недемократичните общества.

Анализирането на този проблем дава възможност да се види, от една страна, мнението на политиците за полезността и за негативното влияние на дигиталните технологии. От друга страна, какви действия се

предприемат за създаване на нови дигитални технологии, които тласкат развитието на икономиката и допринасят за подобряване на качеството на живот. От трета страна, до колко и как опитите за контролиране и манипулиране в социалните мрежи от политиците са успешни, както и за ограничаване на достъпа на гражданите до различни уебсайтове.

Контролирането със законни средства е по-лесно осъществимо в страни с по-недемократични политически режими. В страни с по-демократични режими този контрол се осъществява с по-завоалирани непрозрачни средства. Но навсякъде политическите елити се опитват да създадат такава обществена среда, в която те да могат да се ползват в по-голяма степен от плюсовете на дигиталните технологии.

След като изявява нетърпимост към омразните му социални мрежи, именно те в жизнено важен за Реджеп Ердоган момент (опитът за военен преврат през юли 2016 г.) се оказват много полезни. Чрез „FaceTime“ той успява да се свърже с телевизионен водещ и да изпрати своето първо послание до нацията. В Туитър се обръща към своите 8.6 милиона последователи и публикува на страницата си във Фейсбук. Неговите привърженици използват „WhatsApp“, за да поддържат връзка помежду си и координират действията си, насочени към установяване на контрол върху ситуацията. Създава се масивна публична подкрепа, която се повишава в резултат от комуникацията на хората във „Facebook Live“, „Periscope“ и др. Събитията в Турция, свързани с отричането и с подигравките, отправяни към социалните мрежи, както и с опитите за ограничаването им, а в впоследствие и с огромната подкрепа, която получава

чрез тях Реджеп Ердоган, са добър урок за политическия елит на 21-ви век по целия свят.

От направеното изследване се констатира, че голяма част от политическия елит има нагласата и желанието за оптимизиране на дигиталните технологии. Този процес не е самоцелен. Основна причина за усъвършенстването им е развитието на икономиката, на нейните потребности. Според изказванията на представители на политическия елит става ясно, че там където икономиката, образованието, здравеопазването и т.н. са по-развити, там и дигиталните технологии се налагат с по-бързи темпове. И обратно.

Дигиталното пространство носи нови проблеми и предизвикателства с непознат досега мащаб и потенциална сила на въздействие. Затова особено актуален и със съществена обществена значимост днес е проблемът за **киберсигурността**. Тя предполага повишаване на общата киберкултура и колективната киберсигурност на цялото общество. Изисква прилагане на активни мерки за предпазване от различни видове киберзаплахи (от небрежност и некомпетентност до съзнателни действия) и постигане на киберустойчивост във всички сфери.

Мащабните кибератаки стават все по-често явление. Това предполага високи стандарти в областта на киберсигурността и многообразие от дейности в тази посока. Този факт днес непрекъснато се подчертава от повечето представители на политическия елит по света, независимо от политическите му пристрастия.

В ерата на дигиталните технологии нито една държава не може сама да се справи с киберпредизвикателствата и осигури ефективна

киберсигурност. Инициативите, насочени към засилване на сътрудничеството в тази сфера са важни и необходими. Мерките за стимулиране на инвестиции в иновации и насърчаване на киберхигиената предполагат усилия, за да се изгради устойчивост, да се засили проследимостта и в максимална степен осъществи международно сътрудничество, за да се постигне укрепване на колективната киберсигурност.

Създаването на ефективен механизъм за кибервъзпиране и за отговор с наказателноправни средства на кибератаките, изисква осигуряването на необходимата киберсигурност, за да бъдат по-добре защитени европейските граждани, критичната инфраструктура и обществените институции.

В последния параграф на трета глава се проследява присъствието на представители на българския политически елит в дигиталното пространство. Направено е контент-аналитично изследване на дигиталното присъствие на 261 от тях (240 народни представители от 44-то Народно събрание и 21 представители на Министерски съвет).

Онлайн присъствие на представители на българския политически елит

Брой проучени политици от:	Личен сайт	Фейсбук страница/профил	Туитър профил	Блог	Не открит присъствие
ПП ГЕРБ - 107 представители	4	87	13	2	20
БСП за БЪЛГАРИЯ - 80 представители	3	71	5	3	9

ОБЕДИНЕНИ ПАТРИОТИ - НФСБ, АТАКА и ВМРО - 31 представители	2	22	7	2	9
Движение за права и свободи – ДПС - 26 представители	1	16	1	1	9
ВОЛЯ - 12 представители	1	9	1	0	3
Общо:256	11	205	27	8	50

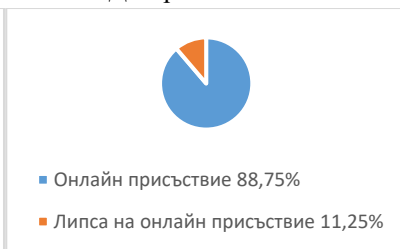
От онлайн присъстващите представители на политическия елит 98,09% имат профили и/или страници в социалната мрежа Фейсбук, а в Туитър - 12,92%. 5,26% разполагат с лични уебсайтове, а 3,83% имат блогове.

От политическа партия ГЕРБ, включително министрите от тази партия, 87 използват социалните мрежи Фейсбук и Туитър, както и лични сайтове и блогове. В процентно отношение това са 81,31%, което може да се види в диаграма 1. В диаграма 2 е отразено в проценти използването на социалните мрежи Фейсбук и Туитър, както и лични сайтове и блогове от народни представители от БСП за България. В процентно отношение това са 88,75%.

Диаграма 1: ГЕРБ

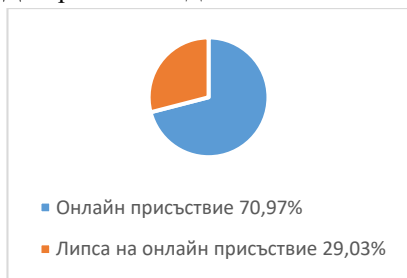
Диаграма 2: БСП

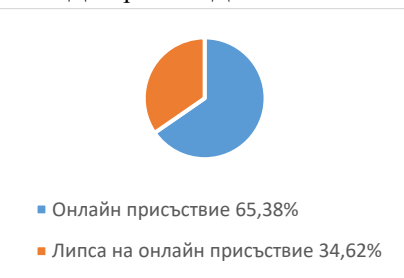
От политическа сила ОБЕДИНЕНИ ПАТРИОТИ - НФСБ, АТАКА и ВМРО, включително министрите от тази

партия, 22 използват социалните мрежи Фейсбук и Туитър, както и лични сайтове и блогове. В процентно отношение това са 70,97%, което може да се види в диаграма 3. Използването на социалните мрежи Фейсбук и Туитър, както и личен сайт (Джевет Чакъров) и блог от депутатите на политическа сила Движение за права и свободи – ДПС е отразено в диаграма 4 – 65,38%.

Диаграма 3: ОБЕДИНЕНИ ПАТРИОТИ

Диаграма 4: ДПС

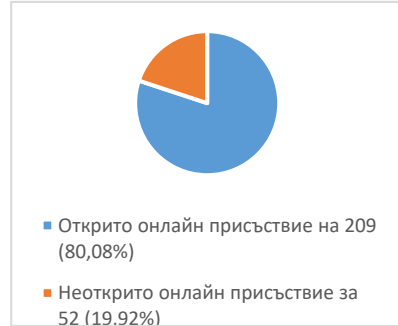
75% от депутатите на политическа сила ВОЛЯ използват социалните мрежи Фейсбук и Туитър, както и личен сайт (Веселин Марешки).

Диаграма 5: ВОЛЯ

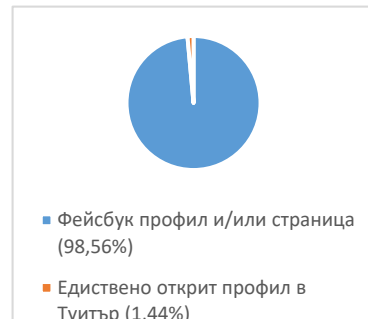
Диаграма 6

От проучените 261 представители на 44-то Народно събрание и Министерски съвет на Република България открих използването на социалните мрежи Фейсбук и Туитър, както и лични сайтове и блогове на 209 от тях - 80,08%. Този резултат е отразен в диаграма 6.

Диаграма 7

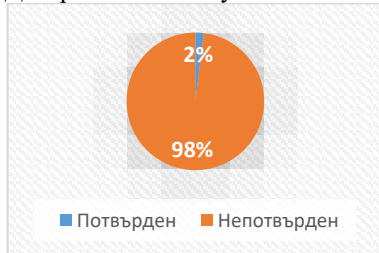
От присъстващите в дигиталното пространство са открити трима, които имат само профил в Туитър. В процентно отношение те са **1,44%** от всички лица, за които е открито дигитално присъствие. Това е отразено в диаграма 7.

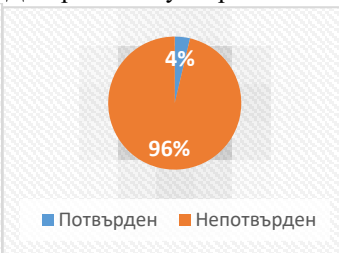
Някои политици в България имат профил/страница във Фейсбук и профил в Туитър. За гражданите е полезно да знаят дали профилът на конкретния политик е наистина негов. В тази връзка е важно профилите да бъдат потвърдени. Направеното изследване показва, че четирима имат потвърден профил или страница във Фейсбук (Бойко Борисов, Лиляна Павлова, Корнелия Нинова и Красимир Янков), което е **1.95%** от ползващите Фейсбук. Единственият с потвърден профил в Туитър е Бойко

Борисов – **3.70%** от ползващите Туитър. Това може да се види в диаграми 8 и 9.

Диаграма: 8 Фейсбук

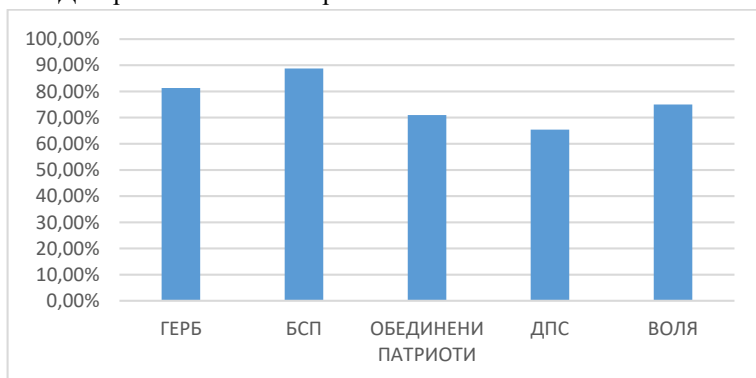
Диаграма: 9 Туитър

Всички политически сили от 44-то Народно събрание имат партийни сайтове и страници във Фейсбук. Всички политически сили имат повече от една страница във Фейсбук – освен основната има страници, свързани с младежките организации или конкретен град. НФСБ и ВОЛЯ нямат профили в Туитър.

В диаграма 10 е представено откритото онлайн присъствие на членовете на политическите сили в 44-то Народно събрание и Министерски съвет на България.

Диаграма 10: Онлайн присъствие на политически сили

От ПП ГЕРБ най-много последователи във Фейсбук има Бойко Борисов, а Лиляна Павлова е втора по този показател - приблизително 7 пъти по-малко.

При политическа сила ВОЛЯ страницата на Веселин Марешки е с около 78 пъти повече последователи и харесвания от страницата на Кръстина Таскова, която се нарежда на второ място с около 1300.

Лидерът на ДПС Мустафа Карадайъ е изпреварен по брой последователи от Велислава Кръстева.

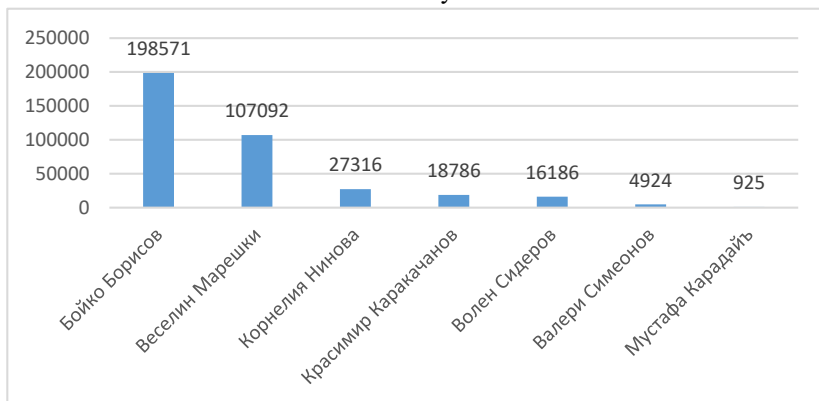
Прави впечатление, че депутатът от БСП Красимир Янков има приблизително 4 пъти повече последователи спрямо лидерката на партията Корнелия Нинова.

При Обединени патриоти с най-много последователи е Красимир Каракачанов следван от Волен Сидеров. Славчо Атанасов и Десислав Чуколов имат повече последователи от третия лидер Валери Симеонов.

Най-много твитове е публикувал Бойко Борисов в потвърдения си профил, следван от Волен Сидеров, Валери Симеонов и Красимир Каракачанов (непотвърдени профили).

Направеното контент-аналитично изследване показва, че политическите лидери Бойко Борисов, Веселин Марешки и Волен Сидеров (последна публикация на 25 юни 2013 г.) имат собствени сайтове.

Диаграма 11: Последователи на политически лидери във
Фейсбук

Диаграма 11 отразява броя на **последователите на лидерите** на политическите сили, които са представени в 44-то Народното събрание. Най-много последователи - 198571 във Фейсбук има потвърденият профил на Бойко Борисов. На второ място е лидерът на ВОЛЯ Веселин Марешки с 107092 (непотвърдена страница), следван от лидерката на БСП Корнелия Нинова с 27316 (потвърдена страница). Лидерите на Обединени патриоти - Красимир Каракачанов има 18786 (непотвърдена страница), Волен Сидеров – 16186 (непотвърдена страница), а Валери Симеонов - 4924 (непотвърдена страница). Лидерът на ДПС Мустафа Карадайъ е следван от 925 (непотвърден профил).

На основата на контент-аналитичното изследване може да се обобщи:

- Най-много се използва социалната мрежа Фейсбук, Туитър почти не се използва;
- За 19,92% (52-ма) от политическия елит не се открива присъствие в дигиталното пространство;

- Много малко са тези, които имат лични уебсайтове – Бойко Борисов, Лиляна Павлова, Павел Христов, Томислав Дончев, Красимир Янков, Кристиан Вигенин, Светла Бъчварова-Пиралкова, Александър Сиди, Волен Сидеров, Джевдет Чакъров и Веселин Марешки;
- Потвърден профил или страница имат Бойко Борисов, Лиляна Павлова, Корнелия Нинова и Красимир Янков;
- Много малка част към настоящия момент имат блогове - Павел Христов, Тома Биков, Александър Симов, Красимир Янков, Кристиан Вигенин, Александър Сиди, Волен Сидеров и Велислава Кръстева.

Възможността да се отчитат последователите на политическите лидери, както и да се проследяват коментари, свързани с техни постове, туитове и т.н. в социалните мрежи има многостранни измерения. От една страна, това е вариант за измерване на равнището на техния авторитет сред партийните и непартийните ползватели на тези мрежи, да се придобива по-реалистично мнение за собствената им популярност. От друга страна, дава възможност да се съизмерват помежду си. От трета страна, може да се придобие представа за еволюцията на обществените настроения. Това предполага предприемане на конкретни действия, насочени към подобряване на имиджа на конкретния политик.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Значимостта на дигиталните технологии в обществения живот и ежедневието на хората непрекъснато расте – неоспорим факт, който провокира нов тип поведение, нови начини на действие и проява на активност.

Дигиталните технологии предоставят възможност за мигновено достигане до огромно количество от информация и имат солидни комуникационни възможности. Потребителите на интернет вече са почти 4 милиарда (към края април 2018 г.¹²). Все повече и повече стават и представителите на различни сфери, включително и политическата, които предпочитат комуникацията в социалните мрежи при взаимодействието си с колеги, не само от собствената си страна, но и от други държави. Показателни в този контекст са думите на президента на Литва Даля Грибаускайте, по повод предложението на Тереза Мей, Великобритания да стане мост между Европа и САЩ – „Нямаме нужда от мостове. Днес ние комуникираме със Съединените щати главно в Твитър“¹³.

Потенциалът, който съдържат дигиталните технологии за влияние върху елита е добре осъзнат от политическия елит, както в България, така и в други държави по света. Благодарение на тях елитът може бързо да промени поведението си, за да противостои на надигащо се недоволство у гражданите, да реагира бързо в Мрежата и извлече полза и аргументи в защита и налагане на собствени позиции, да zlepостави политически опоненти и т.н.

¹² <http://www.internetlivestats.com/internet-users/>

¹³ <https://www.independent.co.uk/voices/theresa-may-has-failed-to-bridge-the-gap-between-europe-and-america-a7561816.html>

Запомнящата се фраза на Бранислав Нушич, че „Политик и муха се убиват с вестник”¹⁴, благодарение на феномена „дигитални технологии“, в наши дни може да се доразвие и да звучи по следния начин, че политик може да бъде „убит“, но и създаден с помощта на дигиталните технологии. В дисертационния труд се потвърждават недвусмислено тези думи.

Големи са възможностите за представяне в дигиталното пространство на позитивния образ на едно политическо събитие, ситуация или политик, както и представянето им в абсолютно обратна посока – като негативни.

Условията, които предоставят дигиталните технологии за свободно изразяване на мнение, чрез интернет, високата степен на анонимност, а на моменти и пълна такава, която Мрежата предоставя, може да се използва и за дезинформация. Възходът на интернет предоставя невиджани до сега обеми от новини (истински и фалшиви). Това е риск не само за обикновения гражданин, но и за политика, макар че той има допълнителни канали за информация. В това море от „информация“ човек може лесно да се обърка. Настоящата трансформация на новините осигурява, както нови възможности, така и предизвикателства пред комуникацията в демократичните общества. Тези промени дават възможност за създаването на по-информиран и активен гражданин, но също така и значително улесняват възможностите за неговото манипулиране.

¹⁴ http://www.kultura.bg/bg/print_article/view/21590

Заедно с позитивното си влияние върху обществата дигиталните технологии крият някои рискове, които са съществени и не са за пренебрегване. Сред тях са такива като: опасност от манипулиране на избори; манипулиране на обществено мнение по конкретни теми; нарушаване на личното пространство на индивида; провокиране на омраза и др. подобни. В наши дни фалшивите новини все още намират почва и свободно съществуват в дигиталното пространство, заедно с онази информация, която прекрочва границите на личното пространство. Това е проблем, както за обикновения гражданин, така и за представителите на политическия елит, които са още по-уязвими и изправени пред необходимостта да опазват личния си живот.

Днес сред гражданите съществува тревогата, че дигиталните технологии все повече ще заменят механичния труд. Осъществяването на този труд от робот ще доведе до намаляване на нуждата от работна ръка в редица сектори на производството. Въпросът със заетостта създава проблем на политическия елит и налага предприемането на адекватни действия в тази посока.

В същото време дигиталните технологии създават не малко нови работни места, предимно в комуникационния и софтуерния бранш. Това изисква подготовка на квалифицирани специалисти, които да отговорят ефективно на изискванията на тази сфера.

В резултат на изследването стигнах до заключението, че **формулираната хипотеза се потвърждава**. Така, че твърдо заставам зад тезата, че политическият елит осъзнава ролята на дигиталните технологии, развива уменията си за използването им в процеса на управление на обществото.

Съвременната политическа комуникация все повече се разгръща в новите медии – персонални профили, сайтове, социални мрежи и пр. В процеса на работа по дисертационния труд се потвърди, че дигиталните технологии съдействат за обогатяване на комуникацията между елита и масите. Поведението на българския политически елит по отношение на взаимодействието му с дигиталните технологии не се отличава съществено от това на други политически елити. Ако има различия, то те се отнасят до по-несъществени аспекти на проблема.

Връзката между новите комуникационни технологии и политическия живот не само полага основите на медиатизацията, но и допринася за преориентиране на политическите обръщания, дискусии, сблъсъци и пр. в дигиталната среда.

Представители на политическия елит ясно разбират значимостта на дигиталните технологии в развитието, както на съвременната политика, така и на съвременната икономика. В годишната си реч (13.09.2017) за състоянието на ЕС, председателят на Комисията Жан-Клод Юнкер изтъква, че дигиталните технологии „изграждат гръбнака на европейската икономика“.

Политиците са **най-активни в дигиталното пространство** (лични и партийни уебсайтове, Фейсбук профили и страници, Туитър профили и др.) **в процеса на предизборните кампании.** **Различията**, които се откриват между поведението на българския политически елит и други политически елити се отнасят до по-несъществени аспекти на разглежданата в дисертационния труд тема.

- **Повечето лични уебсайтове на български политици след приключване на президентските избори преустановяват съществуването си.**

Към март 2018 г. личният сайт на Румен Радев, създаден за кандидатпрезидентската му кампания през 2016 г. - <http://www.rumenradev.org> – вече не е достъпен. Същото се отнася и за кандидатпрезидентските сайтове на Пламен Орешарски - <http://poresharski.com>; Трайчо Трайков - www.traichotraikov.com. Достъпен (активен) е все още сайта на Веселин Марешки - <http://mareshkizaprezident.bg/>. Пламен Орешарски публикува няколко туита след изборите, а последния е от 13.12.2016 г. В личния си профил в Туитър Румен Радев за последно публикува на 13.11.2016 г., а след това започва да публикува в профила (непотвърден) на Президента на Република България - <https://twitter.com/PresidentOfBg>.

- **В САЩ някои политици променят визията на уебсайтове си, но не преустановяват съществуването им** (сайта на Хилари Клинтън например). Хилари Клинтън продължава да публикува от време на време и в Туитър и Фейсбук.

Президентът на САЩ Доналд Тръмп продължава своята активност, както в личния си профил в Туитър, така и в официалния и потвърден профил на американския президент @POTUS (бел. авт.- POTUS е аббревиатура за Президент на Съедините Щати). Тръмп активно публикува и във Фейсбук страницата си <https://www.facebook.com/DonaldTrump/>, както и на официалната страница на президента на САЩ -

<https://www.facebook.com/POTUS/>. Барак Обама за последно публикува в потвърдения си президентски профил във Фейсбук на 19.01.2017 г.

- **Някои от световните политически лидери имат и поддържат т. нар. международни потвърдени страници или профили (освен на езика на държавата от която са, те публикуват и на чужд език – най-често на английски. Например Алексис Ципрас и Владимир Путин, а Хилари Клинтън на испански). По този начин посланията им стигат до по-голям брой потребители на Мрежата.**
- **Все по-често представители на политическия елит използват социалните мрежи Фейсбук и Туитър и по-малко блогове.** Някои от тях използват активно страниците си във Фейсбук като място за по-обширно представяне на позициите си по актуални проблеми (Джеймс Камерън, Борис Джонсън, Андрей Ковачев и др.).

По време на проучването ми относно присъствието на политическия елит в дигиталното пространство установих, че **част от представителите на политическия елит предпочитат обществото да знае точно кой профил в социалните мрежи е техен.**

След като се уверят, че конкретен профил или страница ще бъдат използвани от политик или негов представител Фейсбук и Туитър поставят син знак до името на профила или страницата, за да потвърдят, че профилът е свързан с конкретния политик или партия. В тази връзка е важно да подчертая, че **практиката с потвърждаването на профили и страници е доста по-разпространена в САЩ,**

Великобритания, Франция, Германия и др., за разлика от България.

Политическият елит е активен в дигиталното пространство, както по отношения на събития в собствената страна, така и на такива, отнасящи се до събития, значими за света като цяло. Те изказват позиции, планират и коментират развитието на едни или други ситуации, събития и действия чрез използването на дигитални технологии.

Малка част от представителите на политическия елит, въпреки възможностите, които им предоставят дигиталните технологии осъществяват обратна връзка с гражданите. Те (или екипите им) отговарят на зададени въпроси на личните им профили, най-вече по-време на предизборни кампании. Мартин Шулц е от политиците, които отговарят на поставени от граждани въпроси в Туитър и извън тези кампании.

Анализът от направеното дисертационно изследване е основание да се направят някои **препоръки**, които биха били полезни, както за политическия елит, така и за гражданите:

- Осъществяване на регулярна обратна връзка в дигиталното пространство между политическия елит и гражданите по значими проблеми. По възможност комуникацията да се осъществява не от екипа на конкретния политик, а от него самия.
- Повишаване на киберсигурността на Република България, така както се прави в развитите в тази посока страни.

- По-активно присъствие в дигиталното пространство по съществени за обществото въпроси, а не само по време на предизборни кампании.
- Демонстриране на поведение, което се очаква да прояви един политик, адекватен на изискванията на съвременното дигитално общество.
- Потвърждаване на профилите на българските политици.

Приноси на дисертационния труд:

- Анализирани и прецизирани са понятията, свързани с дигиталните технологии като феномен на съвременното общество.
- Направен е контент-анализ на използването на дигитални технологии от политическия елит по отношение на значими и актуални събития и ситуации, както и при решаване на проблеми с обществена значимост.
- Разкрити и обобщени са доминиращите позиции на представители на политическия елит, свързани с използването на дигитални технологии и тяхното оптимизиране, и развитие.
- Направено е контент-аналитично изследване на дигиталното присъствие на 261 представители на българския политически елит от 44-то Народно събрание и Министерски съвет.
- Изследването дава възможност на специалисти и неспециалисти да се ориентират в сложния политически спектър, в който дигиталните технологии имат съществена роля, както за политиците, така и за гражданите и обществото.
- Изследването предоставя емпирични данни, които могат да послужат за бъдещи анализи.

Списък с публикации, свързани с темата на дисертационния труд:

1. Терзийски, М. (2017). Дигитално разделение в информационната ера. В: Дигитализация и социални трансформации - колективна монография. УИ „Неофит Рилски“, Благоевград; <https://www.cceol.com/search/chapter-detail?id=606681>
2. Терзийски, М. (2017). Дигитални предизвикателства пред политическия елит в САЩ по време на кандидат-президентската кампания през 2016 г.- електронно списание NotaVene брой 37. <http://notabene-bg.org/read.php?id=469>
3. Терзийски, М. (2017). Миграционни предизвикателства пред политическия елит. В: Миграционните вълни - минало настояще бъдеще. УИ „Неофит Рилски“, Благоевград
4. Терзийски, М. (2017). Политическият елит и проблемът за бежанците в Интернет. В: Годишник на катедра „Философски и политически науки“. УИ „Неофит Рилски“ Благоевград
5. Терзийски, М. (2018). Дигиталните предизвикателства пред българския политически елит по време на кандидатпрезидентска кампания 2016 година. В: Сборник с доклади на Българската асоциация по политически науки: „Европа отново на път: консенсус, конкуренция и кохезия“, конференция на 1-2 декември 2017 г., Велико Търново
6. Терзийски, М. (2018). Политическият елит и скандалът с „Кеймбридж Аналитика“ и „Фейсбук“.- електронно списание Проблеми на постмодерността (под печат)